

2. Dünya Savaşının, Faşist ve Nazi rejimlerin bozgunu ve demokrasilerin zaferiyle sonuçlanması üzerine, hemen hemen bütün ülkelerde daha kalıcı, daha ciddi sosyal politikalar benimsenmiştir. Bu gelişmeye koşut olarak, bir kaç ülke de grev hakkını anayasal olarak tanımıştır.

Anayasalarında açık bir biçimde grev hakkını tanıyan ülkelerin başında Fransa ve İtalya gelmektedir. Gerçekten de, Fransa'da, 27 ekim 1948 Anayasasının Giriş Bölümünde, 7. bentde «Grev hakkı kendisini düzenleyen yasalar çerçevesinde kullanılır» denilerek grev hakkını anayasal olarak tanımıştır. Böylece, bu hak ekonomik ve toplumsal kolektif bir hak olarak benimsenmiş; «zamanımıza özellikle yararlı» diye nitelendirilmiş ve işçilere olduğu gibi memurlara da tanınmıştır. Memurların grev hakkını düzenlemek amacıyla 31 temmuz 1963'te «Kamu Hizmetlerinde Grevin Özel Koşulları Yasası» çıkarılmıştır. İşçilerin grev hakkını düzenleyen özel bir yasaya gereksinme duyulmamış; bu konuda değişik yasalardaki birkaç hüküm yeterli görülmüş; iş, temel olarak uygulamaya, yargı organlarının Anayasa çerçevesinde vereceği kararlara bırakılmıştır. Böylece, Fransa'da işçilerin grev hakkına herhangi bir yasak ya da kısıtlama getirilmemiştir. Kamu hizmetlerinde grev uygulaması (beş iş günlük ön bildirim gibi) kimi ön koşullara bağlanmakla birlikte, grev hakkı, cezaevi memurları, yargıçlar, hava yollarının bazı bölüm memurları, toplum polisi ve askerler gibi bazı kesimler dışında bütün memurlara tanınmıştır. Ayrıca, yasağa karşın cezaevi memurları 1974'te birkaç kez grev örgütlemişlerdir.

Grev Hakkı

● Yeni anayasa düzenlenirken, grev hakkının uygulanması, özel yasa ile engellenmemeli. Yurtseverliklerini tanıtmış işçiler, çaresiz kalmadıkça greve başvurmazlar. Grev onlara da sıkıntılar getirmektedir.

Dr. M. Şehmus GÜZEL

Siyasal Bilgiler Fakültesi

olmuştur. Bunların bir örneği olarak Franco İspanya'sını gösterebiliriz. Grev, bu ülkede, o dönemde, «toplumsal düzene karşı baskaldırma» olarak nitelendirilmiş ve bu anlamda suç sayılıp yasaklanmıştır. 8 temmuz 1947 referandumu ile temel yasa olarak kabul edilen 9 mart 1938 tarihli «Çalışma Yasası», 1941 tarihli «Devlet Güvenliği Yasası» ile 1944 tarihli «Ceza Yasası» grevi «ayaklandırıcı kışkırtıcı davranış» olarak nitelendirmişler, hatta, grevi «Devlete karşı isyan» diye belirten 1960 tarihli bir yasa, grev uygulamasının askeri görev alanına girdiğini, ağır suç sayıldığını hükme bağlamıştır. Buna karşın, özellikle Asturias ve Bask bölgelerinde, 1960'lı yıllardan başlayarak gittikçe yoğunluk kazanan grevlere rastlanmıştır.

***

Türkiye, 1961 Anayasasının 47. maddesiyle grev hakkını Fransa'dan on beş, İtalya'dan on üç yıl sonra tanımıştır. Böylece ülkemiz grev hakkını anayasal olarak tanıyan ülkeler arasına da yerini almıştır.

Grevin anayasal olarak tanınmasının anlamını birkaç noktada şöyle özetleyebiliriz: grev hakkının anayasa-

zorunlu tahkime yer vermesinin Anayasaya aykırı olduğuna karar verilmiştir.

Anayasal tanıma, aynı zamanda, grev hakkını gelecekteki iktidarların kötüye kullanımında (genel deyimle şerrinden) korumayı da amaçlamaktadır. Çünkü, grev hakkına taraftar olma yan bir siyasi partinin iktidarı alması durumunda, istese de, Anayasayı kolay kolay değiştiremeyeceğinden, grev hakkına zarar veremeyecektir.

Günümüzde, 1961 Anayasasının greve ilişkin hükümünün yürürlükte olması ve Danışma Meclisi (DM) tarafından hazırlanmakta olan yeni Anayasasının grev hakkını içereceğine kesin gözüyle bakılması (DM Anayasa Komisyonu Başkanı Prof. Dr. Orhan Aldıkaçtı, Yalçın Doğan ile yaptığı söyleşide «Elbette ki bizim, bugün, özgürlükler açısından 1961 Anayasasından geriye dönmemiz bahis konusu olamaz» demiştir. Bk. Cumhuriyet, 25 nisan 1982. Ayrıca, 24 nisan 1982 tarihli Milliyet yeni Anayasa konusundaki anketine katılanların %83,3'ünün grev hakkının anayasal tanınması yönünde görüş bildirdiklerini belirttiktedir) nedenleriyle grev konusunda çıkarıl-

işlerin ve kurumların sayısını alabildiğince arttırdığını, 21. maddesi ile hükümetin grevleri erteleme süresi ni 90 günün ötesine uzattığını, 25. maddesi ile de işverenin ve bölge çalışma müdürlerinin greve katılmayacak işçileri saptama yetkilerini oldukça genişleten bir anlayışla düzenlediğini belirtebiliriz.

Savaş, savaş tehlikesi, kısmi ya da genel seferberlik, sıkıyönetim, doğal afet durumlarında, can ve kurtarma işlerinde grevin geçici olarak yasaklanması veya izne bağlanması, o koşullar içinde, işçilerce bile benimsenecektir. Bundan kuşku-muz yok. Nitekim, işçilerimizin, geçmiş dönemlerde bu konularda en ön saflarda verdikleri yurtseverlik örnekleri, görüşümüzün haklılığını ve doğruluğunu tanımlamaktadır. I. Dünya Savaşları ve II. Dünya Savaşlarında işçilerimizin yaptıkları fedakârlıklar herkesçe bilinmektedir. Örneğin, II. Dünya Savaşı sırasında Milli Koruma Kanunu ve Koordinasyon Komisyonu kararları uyarınca iş yükümlülüğü, işyerini terketme ya sağ, işgününün yasal olarak 11, fiilen 12-14 saate çıkarılması, haftalık dinlencinin kaldırılması gibi çalışma koşullarındaki değişiklikleri, işçiler kabul edip, büyük bir yurtseverlik örneği vererek alın teri, göz nuru dökerek canla başla çalışıp yurt savunmasına katkıda bulunurken, bazı işverenler- öyle yollardan zengin olmuşlardı ki, bu durum, dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'yü bile çileden çıkarmaya yetmişti. Nitekim, İnönü, 1942'de TBMM'nin açılış konuşmasında, «bula-nık zamanı, bir daha ele geçmez fırsat sayan bataklık çiftlik ağası ve elinden gel-se teneffüs ettığımız hava-yı ticaret, metal yapmaya yeltenen gözü doymaz vur-

gibi bazı kesimler dışında bütün memurlara tanınmıştır. Ayrıca, yasağa karşın cezaevi memurları 1974'te birkaç kez grev örgütlemişlerdir.

★★★

İtalya'da, 1 Ocak 1948'de yürürlüğe giren Anayasa 40. maddesinde «Grev hakkı, bu hakkı düzenleyen kanunların çerçevesi içinde kullanılır.» hükmüyle grev hakkını açıkça tanımıştır. İtalya'da, ücretlilerin tamamı (memurlar da) grev hakkından yararlanmaktadır. 5 ve 6 Şubat 1975'te hükümetin aylıklarını arttırmayı reddetmesi nedeniyle 7000 yarıgıcın yarısından çoğunun greve gittiğini burada anabiliriz (Le Monde, 6 Şubat 1975).

Almanya'da, grev hakkı, Federal Anayasa tarafından tanınmamakla birlikte, kimi «eyalet (länder)»lerce anayasal olarak tanınmıştır.

ABD'nde, bazı kişisel hakların anayasaca tanınmasına dayanan «yurttaş hakları kuramı (civil rights theory)»na göre, grev her durumda yasal sayılmalıdır; Çünkü, o hiç bir yurttaşın, ne yasa koyucu ne yargıç tarafından yoksun bırakılabileceği bir temel özgürlüğü uygulanmasıdır. Bu kuram, ABD Federal Mahkemesince benimsenmemekle birlikte, öğretilde kabul görmekte ve kimi düşünürler, grev hakkının temelini Federal Anayasada bulduğunu savunmaktadır.

★★★

Grevi temel yasalarında yasaklayan ülkeler de var-

grev hakkını anayasal olarak tanıyan ülkeler arasında yerini almıştır.

Grevin anayasal olarak tanınmasının anlamını birkaç noktada şöyle özetleyebiliriz: grev hakkının anayasal olarak tanınması demek onun yasa koyucu, yargıç ve uygulayıcılar karşısında korunması anlamına gelmektedir. Anayasal tanıma, grevin düzenlenmesi için özel yasa çıkarılması durumunda, yasanın onu tamamen ortadan kaldırmasına, özüne dokunmasına ve sıkı sınırlamalar altına alınmasına karşı güvence oluşturmaktadır. Örneğin, özel yasa kimi işkolları ya da işler için grev yasağı koymamalı, zorunlu tahkim sistemi getirmemelidir, aksi durumda anayasaya karşı gelinmiş olur. ABD'de grev hakkı Federal Anayasaca açıkça tanınmamış olmakla birlikte, bir federe devletin özel yasasında «utullities» kamu işletmelerinde (kamu kuruluşlarında yapılan su, elektrik gibi işlerde)

li Milliyet yeni Anayasa konusundaki anketine katılanların %83,3'ünün grev hakkının anayasal tanınması yönünde görüş bildirdiklerini belirtmektedir) nedenleriyle grev konusunda çıkarılacak yeni özel yasanın, bu hakkın özünü zedelememesi, uygulanmasını engellememesi, uygulanmasını engellememesi bir zorunluluktur. Oysa, yeni yasa tasarısı (Erbil Tuşalp'ın, 11, 12 ve 13 Nisan 1982 tarihli Cumhuriyet gazetelerindeki yazılarına bakınız), bırakın grev hakkının özünü dokunmayı, uygulanmasını engellemeyi, doğrudan doğruya onu yok etmeyi amaçlamış izlenimini vermektedir. Yeni tasarısı, 1963 tarihli Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu ile getirilen grev yasakları sayısını arttırmakta; kısıtlamaları, grevin uygulanmasını olanaksızlaştıracak ölçüde genişletmektedir. Nitekim, birkaç örnek vermek gerekirse, «grev yasakları» başlıklı 20. madde si ile grevin yasak olduğu

çalışma zamanı, bir daha ele geçmez fırsat sayan batakçı çiftlik ağası ve elinden gelse tenefüs ettiğimiz havayı ticaret, meta yapmaya yeltenen gözü doymaz vur guncu tüccar ve bütün bu sıkıntıları politik ihtirasları için büyük fırsat sayan ve hangi yabancı milletin hesabına çalıştığı belli olmayan birkaç politikacı, büyük bir milletin bütün hayatına küstah bir surette kundak sokmaya çalışmaktadır.» demek zorunda kalmıştı.

Doğal afetlerde de en önde maddi ve manevi yardıma koşanların işçiler ve işçi sendikaları olduğu anım sanmalıdır. Gerçekten mali bakımdan oldukça güç durumları düşünmeden işçi sendikalarının 1946-1960 döneminde bile ellerindeki üç-beş kuruşu afete uğrayanlarla paylaşmaktan çekinmediklerini biliyoruz.

İnancımız odur ki, anayasal bir hak olan grev hakkının uygulanması özel yasa ile engellenmemeli, normal boyutları aşan yasak ve kısıtlamalarla grev hakkının özünü dokunulmamalıdır. Unutulmasın ki, işçiler greve ancak işvereni ikna edemedikleri zaman başvur maktadırlar ve grev, grevci işçi için yokluk ve yoksulluğu da çok kez beraberinde getirmektedir. İşvereni anlamaya ikna etmek için herkesten çok so rumluluk, yokluk ve yoksulluğu sineye çekip greve gitmek zorunda kalan işçiye bir de yasal güçlükler, engeller çıkarılmamalıdır.